

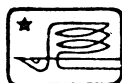
LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS PROBLEMINĖ TARYBA

LIETUVOS ISTORIJOS METRAŠTIS

1973
metai

VILNIUS

1974

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEMICAL BOARD OF
THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1973

VILNIUS

1974

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISCHER — WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1973

VILNIUS

1974

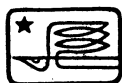
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
АКАДЕМИИ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ИСТОРИИ ЛИТОВСКОЙ ССР

ЕЖЕГОДНИК ИСТОРИИ ЛИТВЫ

ГОД
1973

ВИЛЬНЮС

1974

9(TL)
Li 237

Redakcinė kolegija

DOBROVOLSKAS JONAS, JURGINIS JUOZAS, KUN-
CYTĖ NIJOLĖ, MERKYS VYTAUTAS, MILIŪS VACYS,
STRAZDŪNAITĖ RITA (sekretorė), ŠADŽIUS HEN-
RIKAS (vyr. redaktoriaus pavaduotojas),
TAUTAVIČIUS ADOLFAS, TYLA ANTANAS, VAITKE-
VIČIUS BRONIUS (vyr. redaktorius), ŽEPKAITĖ
REGINA

Vilnius, Kosciuškos 30
Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas

Вильнюс, ул. Костюшки, 30
Институт истории Академии наук Литовской ССР

M $\frac{0164-294}{M851(10)-74}$ Ž-74

© LTSR MA Istorijos institutas, 1974

PUBLIKACIJOS

1663—1667 m. LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKSTYSTĖS PINIGŲ KALYKLŲ INFLIACINIŲ VARIO ŠILINGŲ KALDINIMO NEŽINOMOS ATASKAITOS

STASYS JANUSONIS

Kas gi nežino vaizdingo ir tuo labiau teisingo lotynų posakio: „Pecunia est nervus belli“? Šios sentencijos absoliutus ir visaapimantis teisingumas itin išryškėjo XVII a. vidurio karų metu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau — LDK) ūkiniame, politiniame ir kariniame gyvenime.

LDK teko atlaikyti daug negandų: pradedant užsienio kariuomenių niokojimais, po jų ėjusiais badmečiais ir maro epidemijomis, išnaikinusiomis pusę visų krašto gyventojų, ir baigiant neregėto masto varinių šilingų infliacija, galutinai palaidojusia krašto finansus ir piniginių ūkį po visuotinės anarchijos ir nekontroliuojamos ekonomikos griuvėsiais. Infliaciją sukėlė anksčiau minėtosios priežastys, nes per tą neramumų laikotarpį LDK Žemės iždas, nereguliariai papildomas naujais, nepaprastai sumažėjusiais mokesčiais, buvo taip nusilpęs ir neapsakomai įsiskolinęs savai kariuomenei, jog nebepajėgė pirkti paprasčiausių ginklų ar finansuoti į taikos derybas vykstančius valstybės delegatus. Tuo tarpu nemažai metų nemokamas atlyginimas kariuomenei pasiekė milžinišką sumą, kurios iždas neturėjo. LDK kariuomenė, atsakydama į tai, susikonfederavo, reikalaudama atlyginimų, kurie po ilgų ir sunkių derybų buvo sumažinti iki 4 mln. auksinių sumos. Norint suskaldyti konfederatus, neliko kitos išeities, kaip griebtis nepaprastai rizikingo, tačiau vienintelio žingsnio — infliacijos. Kitos alternatyvos LDK valdantieji sluoksniai tuo kritišku momentu neturėjo.

Siekiant iš pinigų regalijos surinkti per trumpą laiką tokią sumą, neišvengiamai teko įsteigti nemaža pinigų kalyklų, kurios turėjo emituoti infliacinius pinigus, o iš jų gaunamus pelnus skirti išimtinai minėtosios sumos padengimui. Kaip buvo prieita prie tokio sprendimo?

Jau prieš 1659 m. bajorijos tarpe reiškėsi vis stipresnė tendencija, įsakmiai reikalavusi maksimaliai panaudoti pinigų kalimo regaliją Žemės išdui papildyti, pajungti ją vien fiskaliniams reikalams.

Tuo tikslu 1658 m. seime buvo sudaryta pinigų kalimo komisija, kurios pagrindinis uždavinys buvo ieškoti papildomų pajamų iš pinigų kalyklų. Tačiau ši komisija nesurado būdų, leidžiančių gauti lėšų, taigi nenuramino besikonfederuojančios kariuomenės. Nors LDK Žemės išdo komisarai, nuvykę į kariuomenės divizijas, pažadėjo artimiausiu laiku gauti iš pinigų kalyklos 200 tūkst. auksinių kariuomenės algoms išmokėti¹, tačiau pažado neištesėjo.

Ir tiktai 1659 m. kovo 22 d. prasidėjusiame seime buvo priimtas istorinis nutarimas „Apie pinigų kalyklą“, kuriuo buvo oficialiai įteisinta neregėto masto infliacija pinigų reformos pavidalu. Kaip šios konstitucijos pagrindas buvo paimta 1654 m. seimo konstitucija apie pinigų kaldinimą, išimtinai telietusi sidabro monetas². Tačiau ne sidabro monetų kaldinimas naujoje konstitucijoje buvo svarbiausias momentas, nes iš sidabro monetų, nors ir pablogintos sudėties, nesitikėta gauti pakankamai didelių pelnų. Naująją 1659 m. seimo konstituciją papildė, nors ir neišryškintas, naujas ir, reikia iš anksto pabrėžti, esminis trečias sprendimas, absoliučiai pakeičiantis kaip pagrindą paimtą 1654 m. konstituciją.

1659 m. konstituciją sudarė trys dalys. Pirmosios dvi buvo paimtos iš 1654 m. konstitucijos, o trečioji įvesta nauja. Jų esmė ši: 1) kadangi Respublikai dabartiniu metu ypač reikalingos lėšos iš visų pajamų šaltinių, tai tas pajamas turi duoti ir pinigų kalykla; 2) kadangi ligi šiol pinigų kalykla „nedavė jokių pajamų“, tai iš naujo suteikiama konstitucinės galios 1654 m. konstitucijai, o jai vykdyti sudaroma 30 asmenų Pinigų kalimo komisija, kuri privalo sureguliuoti monetarinius santykius. Kalyklas turi administruoti Išdo valdytojas ir artimiausiam seimui pateikti ataskaitą apie jų veiklą. Minėtoji komisija, Išdo valdytojo pirminkaujama, turi susirinkti į Varšuvą 1659 m. birželio 9 d. ir ten nustatyti pinigų kalimo Ordinaciją; 3) „kai kuriose pinigų kalyklose įsakoma nukaldinti milijoną varinių šilingų“, už kurių kalimą atsakingas Išdo valdytojas, privalantis už tai atsiskaityti ateinančiame seime³.

¹ Muzeum Narodowe w Krakowie, Biblioteka Czartoryskich (toliau — Bibl. Czartor.), 429, Nr. 6, p. 221; 401, p. 128. Plg. A. Hniłko, Włosi w Polsce. I. Tytus Liwjustz Boratyni, dworzanin króla Jana Kazimierza, mincarz i uczony, Kraków, 1922 (toliau — A. Hniłko, T. L. Boratyni), p. 29—30. Šis darbas, be to, yra išspausdintas žurnale „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne“ (toliau — WNA), t. IX, 1920—1921, Kraków, 1921, p. 97—125; 1922, Nr. 1—6, p. 1—36, Nr. 7—12, p. 65—88; R. Rybarski, Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III (toliau — R. Rybarski, Skarb), Warszawa, 1939, p. 386—387.

² Volumina Legum (toliau — VL), t. IV, Petersburg, 1859, p. 209.

³ VL, t. IV, p. 278—279: „... ktorzy to komisarze ziechawszy się do Warszawy, na dzien dziewięty Czerwca mennieę te stosując się do Konstytucyi pomienioney 1654 ordi-

Dėl LDK pinigų kalyklos tas pats seimas priėmė atskirą konstituciją, analogišką minėtajam Karūnos sprendimui. Ši konstitucija kalba daug aiškiau, nesidangsto miglotomis frazėmis. Ji tvirtina, kad pinigų kalyklos įkūrimas yra vienintelė reali galimybė, leidžianti užmokėti algas kariuomenei, todėl įpareigoja LDK Žemės išdo administratorių Smolensko vaivadą Adomą Motiejų Sakavičių iš surinktų mokesčių skubiai įkurti pinigų kalyklą Lietuvos Brastoje, nes ją įsteigti tradicinėje vietoje — prieš užimtame Vilniuje — neįmanoma. Gautos pajamos visų pirma turi eiti skoloms kariuomenei padengti ir kitoms skubioms išlaidoms⁴. Be to, pabrėžiama, kad ši kalykla turi būti analogiška Karūnos kalyklai, o už tai atsakingi LDK Žemės išdo tribunolo deputatai.

Kadangi dabar mūsų nedomina du pirmieji konstitucijos paragrafai⁵, o tik tai, kas trečiasis bei antrojo momentas, liečiantis 1659 m. birželio 9 d. susirinkusios komisijos priimtą Ordinaciją, tai ties jais ir tenka trumpai sustoti.

Visų pirma reikia pradėti nuo antrame paragrafe minimos Ordinacijos. 1659 m. liepos 7 d. buvo paskelbta nauja pinigų kalimo Ordinacija, kuria, be 1654 m. sidabro monetų kalimo kurso, buvo įvedamas naujai kaldinamų infliacinių vario šilingų priverstinis kursas: vienas sidabro grašis buvo prilygintas trimis vario šilingams⁶. Taip buvo paruoštas kelias infliacinių vario šilingų emisijai, o tuo pačiu ir neribotiems pelnams iš piniginių regalijos. Šios Ordinacijos nutarimas lietuviams tiek pinigų kalimo organizatorius ir vykdytojus, nes jie turėjo laikytis minėtųjų normų, tiek ir visą visuomenę, nes jos sąskaita tebuvo galima gauti trokštamus pelnus. Tuo tikslu buvo paskelbti griežti Išdų valdytojų universalai, įsakantys visiems gyventojams visur ir visada laikytis šio priverstinio infliacinių vario šilingų kurso.

Karūnoje minėtosios konstitucijos nutarimus įvykdyti apsiėmė neseniai indigenuotas karaliaus sekretorius italas T. L. Boratinis, su kuriuo 1659 m. liepos 2 d. buvo sudaryta sutartis „Dėl sidabro ir šilingų ka-

natą, według ordynacyi... w których to mennicach szelągów z miedzi wybić roskażuiemy...“ (išskirta mano.— S. J.); A. Hniłko, T. L. Boratyni, p. 30; R. Rybarski, Skarb, p. 390—391; M. Gumowski, Mennica wileńska w XVI i XVII wieku (toliau — M. Gumowski, Mennica wileńska), Warszawa, 1921, p. 157.

⁴ VL, t. IV, p. 317: „Y naupierwey pozwałamy wybić milion ieden szelągami“.

⁵ Центральный государственный исторический архив Белорусской ССР, ф. 694, оп. I, д. 204, л. 1; Центральная научная библиотека Академии Наук Украинской ССР (toliau — ЦНБ АН УССР), I, 5953, л. 218; Bibl. Czartor. 151, p. 73—76; 3487, p. 859—860. Grafine forma Ordinaciją paskelbė T. Korzon, Dola i niedola Jana Sobieskiego 1629—1674 (toliau — T. Korzon, Dola i niedola), t. III, Kraków, 1898, dodatek III, p. 532. Plačiau ją aptaria: A. Szelągowski, Pieniądz i przewrót cen w XVI i XVII wieku w Polsce (toliau — A. Szelągowski, Pieniądz i przewrót), Lwów, 1902, p. 247, 306; A. Hniłko, T. L. Boratyni, p. 24—25; R. Rybarski, Skarb, p. 386—387.

⁶ T. Korzon, Dola i niedola, t. III, p. 533.

lyklos“⁷. Kontrahentas T. L. Boratinis Karūnos vario šilingus nukaldino naujai įsteigtoje Ujazdovo (netoli Varšuvos) pinigų kalykloje 1659. XI.19—1661.VI.30 d. už 817 708 auksinų ir 20 grašių sumą, o likusius — už 182 291 auksinų 20 grašių sumą — Krokuvos pinigų kalykloje, kurioje, beje, vienu metu emitavo sidabro ir aukso monetas⁸, įmokėdamas už tai Išdui nuomos mokesį už vario šilingų emitavimą 360 000, o už sidabro — 50 000 auksinų.

Tuo tarpu Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje įgyvendinti 1659 m. konstituciją nebuvo taip paprasta. Visų pirma buvo susidurta su finansiniais sunkumais, nes greitai surinkti mokesčius iš nuniokoto krašto buvo neįmanoma, o konstitucija primygtinai nurodė, kad iš tų lėšų būtina įsteigti LDK pinigų kalyklą Lietuvos Brastoje kaip saugiausioje vietoje.

Vykdydami 1659 m. seimo nurodymą, atnaujinto LDK Žemės išdo tribunolo deputatai⁹ susirinko Gardine aptarti krašto finansų reikalų, iš kurių svarbiausias buvo pinigų kalyklos atidarymo klausimas, nes tik tai su kalyklos pagalba buvo įmanoma išmokėti atlyginimus kariuomenei. Prisiminę senojo pinigiaus M. Vorbek-Letovo skolą, kurią pastarasis tebeturėjo, nes buvo paėmęs pinigus Vilniaus kalyklai, veikusiai 1652—1653 m., steigti ir jų likučio negrąžinęs Žemės išdui, Išdo tribunolo deputatai 1659 m. rugpiūčio 13 d. bylinėjosi su juo dėl skolos grąžinimo¹⁰. Nepavykus iš buvusio Vilniaus pinigų kalyklos pinigiaus gauti grynų pinigų, taip reikalingų naujai pinigų kalyklai įkurti Lietuvos Brastoje, deputatai nerado jokio kito būdo iš kur nors gauti lėšų ir spręsti šią itin sunkią problemą paliko pačiam Žemės išdo administratoriui A. M. Sakavičiui, kartu įgaliodami jį kaip galima skubiau atidaryti pinigų kalyklą, kad iš jos pajamų būtų sumokėta skola kariuomenei¹¹.

⁷ W. Kostrzëbski, Niektóre wiadomości o mennicach koronnych za Jana Kazimierza, WNA, t. III, Nr. 3 (Zbioru ogóln. Nr. 33), Kraków, 1897, p. 277.

⁸ A. Hniłko, T. L. Boratyni, p. 32; R. Rybarski, Skarb, p. 403, 526, lent. VA; A. Lutostańska, Rezydencja Wazów w Ujazdowie pod Warszawą, Kwartalnik architektury i urbanistyki, t. 7, zes. 1, Warszawa, 1962, p. 36; M. Tobiasz, Tajemnice mennicy ujazdowskiej w zamku ujazdowskim, Stolica, Nr. 48(990), Warszawa, 1966, p. 12—13.

⁹ L. Šabūnas, Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės Išdo Tribunolas (1613—1764), Kaunas, 1936, p. 48—51.

¹⁰ Lietuvos TSR Centrinis valstybinis istorijos archyvas (toliau — CVIA), Senieji aktai (toliau — SA), 2647, l. 270—271. Žr. S. Janušonis, 1660—1661 m. lietuviški šilingai, VVU Mokslinės bibliotekos metraštis. 1972, V., 1972, p. 158—191. M. Vorbek—Letovas savo atsiminimuose yra užfiksavęs pinigų sumą, kuri neatitinka šiame dokumente nurodytosios — Bibl. Czartor., 1857; Maciej Vorbek—Letow, Skarbnica pamięci, Pamiętnik lekarza króla Władysława IV. Opracowali E. Galos i F. Mincer pod red. naukową Wł. Czaplińskiego, Wrocław—Warszawa—Kraków, 1968, p. 174—178.

¹¹ Центральный государственный архив Древних актов (toliau — ЦГАДА), ф. 389 (Литовская Метрика), ед. хр. 133, л. 46—47. Žr. S. Janušonis, 1660—1661 m. lietuviški šilingai, p. 166—167, 2 priedas, p. 188—190.

Po ilgų įtikinėjimų ir spaudimo A. M. Sakavičiui galop pavyko sudaryti sutartį su T. L. Boratinium (tam priešinosi LDK dešinysis kariuomenės sparnas, vadovaujamas didžiojo etmono P. Sapiegos), kuris sutiko nukaldinti lietuviškus vario šilingus jam pavaldžioje Ujazdovo kalykloje.

Nors šių pinigų kaldinimas dėl P. Sapiegai paklusnios kariuomenės trukdymų metams buvo uždelstas, vis dėlto 1660—1661 m. Ujazdovo kalykloje T. L. Boratinis nukaldino lietuviškų vario šilingų už 1 mln. auksinų sumą, arba 90 mln. vienetų, ir LDK Žemės išdui už juos įmokėjo 360 tūkst. auksinų nuomos mokesčio. Stokojant sidabro žaliavos, kontrahentas iki galo savo įsipareigojimo neįvykdė — nenukaldino lietuviškų sidabro monetų, todėl Žemės išdas negavo priklausomų 50 tūkst. auksinų¹². Šios kalyklos ataskaitos nepavyko užtikti, nes T. L. Boratinio kalyklų sąskaitos žuvo 1944 m. Varšuvos sukilimo metu¹³. Dabartiniu metu tenka pasitenkinti tiktai pačiu jų nukaldinimo faktu: Žemės išdo administratoriaus A. M. Sakavičiaus ataskaitoje prisipažįstama gavus visą nuomos sumą už vario šilingų kalimą.

Tenka pridurti, kad šios pajamos nedavė lauktų rezultatų: LDK kariuomenės susikonfederavimo nepavyko išvengti, nes gautoji suma tebuvo menkas lašelis konfederatų reikalavimų jūroje. Jau 1657 m. LDK kariuomenė bandė Chvoroščiuose sukurti generalinę konfederaciją¹⁴. Dar realiau, nors ir nesėkmingai, tai buvo pakartota 1660 m. sausio mėn. Drohičine¹⁵. Tiesa, ji tų pat metų balandžio—gegužės mėn. iširo¹⁶, nes kariai dar kartą patikėjo tuščiais Žemės išdo komisarų pažadais. Galutinai įsitikinusi Žemės išdo bejėgiškumu — tai nedviprasmiškai patvirtino

¹² Акты, издаваемые Виленскою Комиссиею для разбора Древних актов (то- liau — АВК), т. XXXIV, Вильна, 1909, p. 507: „...od bicia złotey y srebrney monety fl. 50 000, od wybicia szelągami fl. 1 000 000 fl. 360 000 należec miała skarbowi summa fl. 410 000. Z tey summy im pan Borattini sekretarz J. K. m. za niedostaniem tak wiela srebra y złota, dla czego robic monety złotey y srebrney niemogł, potraća fl. 50 000, szelągami zas względem wybijanią fl. 1 000 000 dał do skarbu Rzpłey W. X. Lit. fl. 360 000“. Plg. Bibl. Czartor., 741, p. 144; 826, p. 126.

¹³ J. Karwasińska, Archiwa skarbowe dawnej Rzeczypospolitej, Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopismienych źródeł historycznych, t. I, Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa, 1957, p. 87—88.

¹⁴ „Związek generalny wojska JKM dawnego zgodnie postanowiony w Chworo- rszczy a^o 1657“— С. А. Пташицкий, Щорсовская библиотека графа Литавора Хребтовича, М., 1899, p. 29, № 125 (Оттиск из первого тома Трудов Археографической Комиссии императорского Московского Археологического Общества). Gaila, kad šios bylos nėra išlikusios Kijeve, Ukrainos TSR Mokslų akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje, kur dabar saugomi L. Chreptavičiaus bibliotekos rankraščiai.

¹⁵ A. Codello, Konfederacja wojskowa na Litwie w l. 1659—1663, Studia i materiały do historii wojskowości, t. VI, cz. 1, Warszawa, 1960, p. 26.

¹⁶ W. Czermak, Szczęśliwy rok, Przegląd Polski, 1887, t. I, p. 68; A. Codello, Konfederacja, p. 27.

A. M. Sakavičiaus pateikta informacija¹⁷,— 1661 m. rugsėjo 6 d. reliaciname seimelyje kariuomenė ėmėsi kurti tikrą konfederaciją. Tam geriausiai pasitarė kariuomenės vadus, kanclerį Pacą ir kitus magnatus inkriminuojanti medžiaga, iš kurios paaiškėjo, jog jie ne tik nemo-kėjo jokių mokesčių Žemės išdui, bet dar ir gaudavo iš jo nemažų sub-sidijų, o kovojančiai ir skurstančiai vėliavų brolijai tekdavo tiktai nuo-graužos. Todėl 1661 m. rugsėjo 7 d. abu kariuomenės sparnai ėmė tartis dėl konfederacijos¹⁸, pirmiausia nušalindami nuo pareigų didįjį etmoną P. Sapiegą, lauko etmoną M. Pacą, visus pulkininkus ir nemažai žemes-nio rango karininkų¹⁹. 1661 m. rugsėjo 11 d. Poludovičiuose konfedera-tams išrinkus savo vadovybę: maršalu — Vilniaus stalininką Žeromskį, pavaduotoju — Kotovskį, konfederacijos formavimas formaliai buvo baigtas²⁰.

Prasidėjo abiejų jėgų derybos, varžybos ir trynimasis, pasiekęs savo kulminacinį tašką, kai 1662.XI.29 d. konfederatai brutaliai susidorėjo su LDK lauko etmonu ir Žemės išdu valdytoju V. Gosievskiu bei prie jo lin-kusių konfederatų maršalka Žeromskiu²¹. Reakcija į šį aktą visame kraš-te, taip pat užsienyje, buvo neigiama²²: į pačius konfederatus pradėta žiūrėti ne kaip į teisėto reikalo gynėjus ar idealistus, kaip iki tol, o kaip į plėšikų gaują. Kilo sumišimas ir pačioje konfederatų stovykloje. Smul-kiosios bajorijos-riterijos maištas laikinai suvienijo su karaliaus vėliava visas iki tol besivaržiusias magnatų grupes, nes jos pajuto pavojų savo egzistavimui ir vieningomis jėgomis pradėjo bekompromisinę kovą prieš žemesnius klasės brolius.

Konfederatų vidaus krizė baigėsi, kaip ir turėjo būti, išdavyste. Ne-susitėpę Gosievskio ir Žeromskio krauju konfederatų vadai, M. Paco pa-pirkti, 1662.IV.22 d. įvykdė atentatą prieš žudikus: Kotovskį, Jesmaną, J. ir S. Nieviarovskius ir Chlevinskį. Jie buvo suimti Šeduvoje, ir paskelbta,

¹⁷ Bibl. Czartor., 155, p. 351, Krzysztof Pac do Michala Paca, I.VIII.1661, War-szawa.

¹⁸ Bibl. Czartor., 2526, p. 165, Informacja P. Marszałkowi (Żeromskiemu) od nas wojsk zgodnie obranemu dana 28.X.1661.

¹⁹ M. Baliński, Pamiętniki historyczne do wyjaśnienia spraw publicznych w Polsce XVII w., Wilno, 1859, p. 86.

²⁰ J. W. Poczobut—Odlanicki, Pamiętnik 1640—1684, Warszawa, 1877, p. 48.

²¹ S. Skarbek-Kruszewska, Sprawa śmierci Wincentego Korwin Gosiewskie-go, podskarbiego i hetmana polnego litewskiego 1662 r., Księga pamiątkowa koła histo-ryków słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1923—1933, Wilno, 1933, p. 82—94; V. Trumpa, Paskutiniai V. Gosiausko metai, Lietuvos praeitis, t. I, sąs. 1, Kaunas, 1940, p. 109—136; A. Przyboś, Gosiewski (Gąsiewski) Wincenty Aleksander Korwin h. Slepowrón, Polski słownik biograficzny, t. VIII, 3, z. 38, Wrocław—Kraków—Warszawa, 1960, p. 346.

²² Bibl. Czartor., 392 — ištisa byla užuojautos laiškų Gosievskienei iš karaliaus, LDK ir Karūnos dignitorių, taip pat Europos valstybių valdovų bei kunigaikščių.

kad kairysis kariuomenės sparnas panaikins konfederaciją. Beliko paklupdyti palaužtus konfederatus ir formaliai paleisti konfederaciją²³.

Kairiojo kariuomenės sparno karininkams konfederatams pripažinus, kad „konfederatų sąjunga yra panaikinta ir paleista“²⁴, 1663.V.3—5 d. Šėduvoje LDK Žemės išdo administratorius ir Vilniaus komisijos pirmininkas J. Bialozoras kartu su M. Pacu ir J. Terebešu redukavo Žemės išdo skolas konfederatams iki 4 mln. auksinų²⁵. Antrasis susitarimo paragrafas apie kariuomenės „nuopelnų patenkinimą“, išmokant jai 4 mln. auksinų sumą, nustatė tris mokėjimo terminus: 2 mln. auksinų dydžio suma turėjo būti išmokėta 1664 m. sausio 16 d., kiti du terminai baigėsi po metų²⁶. Pažymėtina, kad kariuomenė išreikalavo penktąjį milijoną skirti sugriautai Vilniaus Akademijai restauruoti ir atnaujinti²⁷. Be to, J. Bialozoras turėjo papildomai išduoti 1663 m. gegužės 5 d. garantinius raštus kariuomenei dėl 4 mln. auksinų išmokėjimo²⁸ bei dėl papildomų 600 tūkst. auksinų davimo už perėjimą į karaliaus pusę²⁹ ir, specialiai prisiekęs, pasirašyti priesaiką kartu su M. Pacu³⁰.

Karaliui paklususi kariuomenės dalis neliko pasyvia stebėtoja ir nepasitenkino kuklios laukėjos vaidmeniu. Siekdama greičiau išgauti sutartyje nurodytus pinigus, tikriausiai ne be J. Bialozoro inspiravimo ar pasiūlymo (o gal tokį sprendimą jai padiktavo net dvaras, apdairiai save apdrausdamas nuo nepageidautinų visuomenės ir kariuomenės kaltinimų dėl galimų infliacijos padarinių), instrukcijoje, duotoje savo pasiuntiniams į Vyriausiąją LDK Tribunolą, kariuomenė pareikalavo įsteigti kalyklą, iš kurios gautų pajamų didžioji dalis turi būti skiriama kariuomenės skoloms — 4 mln. auksinų — skubiau išmokėti³¹. Tokios tad buvo antrosios infliacijos bangos kilimo ištakos.

Vykdydamas prisiimtus įsipareigojimus, J. Bialozoras skubiai grįžo į Vilniaus komisijos posėdžius spręsti neatidėliotino pinigų kalyklos įsteigimo klausimo³². J. Bialozorui koordinuojant LDK Žemės išdo Vilniaus

²³ Stefana Franciszka z Proszcza Medekszy Księga pamiętnicza wydarzeń zaszyłych na Litwie 1654—1668, wydał Wł. Seredyński, Kraków, 1875 (toliau — S. Medeksza, Księga pamiętnicza), p. 392; A. C o d e l l o, Konfederacja, p. 39.

²⁴ S. Medeksza, Księga pamiętnicza, p. 391—394.

²⁵ Ten pat, p. 395, 399, 412.

²⁶ Ten pat, p. 395; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (toliau — AGAD), Archiwum Radziwiłłowskie (toliau — AR), dz. II, ks. 20, p. 352.

²⁷ S. Medeksza, Księga pamiętnicza, p. 400; T. K o r z o n, Dola i niedola, t. I, p. 139.

²⁸ S. Medeksza, Księga pamiętnicza, p. 402—403.

²⁹ Ten pat, p. 403.

³⁰ Ten pat, p. 403—404; AGAD, AR, dz. II, ks. 20, p. 357—369; ЦГБ АН УССР, I, 5964, л. 105.

³¹ S. Medeksza, Księga pamiętnicza, p. 407—408: „aby mynca dla wczesnego wojskom pro termino wystawienia pieniędzy jako najprędzej otworzona była“.

³² Ten pat, p. 426.

komisijos posėdžių darbą su Karūnos Lvovo Generalinės komisijos nutarimais, buvo prieitas analogiškas sprendimas: remiantis minėtąja 1659 m. pinigų kalimo Ordinacija³³, nutarta nukaldinti Karūnai ir LDK vario šilingų kiekvienai už 5250 tūkst. auksinų sumą, o pajamas iš jų kaldinimo skirti konfederatų skoloms išmokėti. Beje, šį sprendimą nulėmė 1663 m. vasario 23 d. bendras Lvovo Generalinės komisijos ir Senato Tarybos nutarimas³⁴.

Karūnoje jį vėl ėmėsi realizuoti T. L. Boratinis, o Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, nors ir spaudžiamas, atsisakė. LDK Žemės išdą iš keblios padėties išgelbėjo atvykęs iš Dancigo kažkoks Andrius Georgas Hornas³⁵, kuris pasiūlė savo paslaugas. Gavęs karaliaus ir Senato Tarybos sutikimą, jis iš Lvovo buvo atsiųstas į Vilnių, į LDK Žemės išdo komisiją, „kad ten išdėstytų savo propozicijas“. Jau pasibaigus Seduvos deryboms, 1663 m. gegužės 16 d. karalius Jonas Kazimieras įsakė Žemės išdo administratoriui J. Bialozorui, siekiant dar 1663 m. surinkti 3 mln. auksinų, pasinaudoti vienintele efektyvia priemone — įkurti vario šilingų kalyklą³⁶.

1663 m. gegužės 22 d. LDK Žemės išdo komisija paskelbė dekretą dėl lietuviškų vario šilingų kaldinimo³⁷; jį ėmėsi vykdyti Žemės išdo administratorius J. Bialozoras, 1663 m. gegužės 28 d. pasirašydamas šiek tiek pakoreguotą kontraktą su A. G. Hornu dėl vario šilingų už 5 818 764 auksinų ir 21 grašio sumą nukaldinimo Olivos vienuolyno patalpose netoli Dancigo³⁸. Deja, A. G. Hornui savo įsipareigojimo nepavyko įvykdyti. Jo kalykla Olivoje te veikė nepilnus 4 mėnesius — nuo 1663 m. liepos 19 d. iki lapkričio 10 d.³⁹, nors privalėjo lietuviškus šilingus kaldinti dvejus metus. Pagrindinė tokios trumpos veiklos priežastis buvo Karūnos išdo valdytojo priešiški veiksmai: jis suėmė A. G. Horną, kaldindamas jį emitavus netikrus pinigus⁴⁰. A. G. Hornas lietuviškų vario šilingų tenukaldino vos už 460 389 auksinų ir 6 grašių sumą. Kaip ma-

³³ T. L. Boratyni, Informacya o mennicy szelągowey [b. v. ir m. (1664)], lapai nenumuoti; Biblioteka Narodowa w Warszawie, Biblioteka Ordynacyi Zamojskich (toliau — BN, BOZ), 1171, p. 619—624; A. Hniłko, T. L. Boratyni, p. 46, R. Rybarski, Skarb..., p. 395.

³⁴ A. Hniłko, T. L. Boratyni, p. 51.

³⁵ Iki šiol literatūroje jis buvo klaidingai vadinamas Georgu Fridrichu.

³⁶ Архив Ленинградского отделения Института истории АН СССР (toliau — Архив ЛОИИ СССР), ф. 276, оп. 1, ед. хр. 23, № 45, л. 1—3 об.

³⁷ T. L. Boratyni, Informacya o mennicy szelągowey; AGAD, AR, dz. II, ks. 20, p. 581; CVIA, SA, 3259, l. 34.

³⁸ T. L. Boratyni, Informacya o mennicy szelągowey; Bibl. Czartor., 2736, p. 251, 276—277; ЦНБ АН УССР, I, 5953, 382 об — 383.

³⁹ Bibl. Czartor., 2736, p. 163, 155, 251; ЦНБ АН УССР, I, 5953, l. 396. Žr. I priedą.

⁴⁰ R. Rybarski, Skarb..., p. 399.

tome, vietoj 3 mln. Žemės išdas tegavo 184 tūkst. auksinų nuomos mokesčio.

Savaime aišku, nepašalinus svarbiausio veiksnio, vertusio konfederuoties kariuomenę, t. y. 1664 m. sausio 16 d. neišmokėjus jai Šeduvos (1663.V.4) ir Mostų (1663.VIII.4) sutartyse numatytų 2 mln. auksinų, šilingų emitavimo klausimas liko atviras. Teko dar kartą tartis su kariuomene dėl naujų mokėjimo terminų, o tuo pačiu dėl tarnavimo laiko pratęsimo. Nauja sutartimi, sudaryta 1664 m. vasario 15 d. Sievske, kariuomenė savo tarnavimo laiką pratęsė pusmečiui (skaičiuojant nuo išžygiavimo į frontą dienos) — iki gegužės 6 ir 9 d.⁴¹ Ji taip pat pareikalavo nubausti Karūnos išdo valdytoją už LDK pinigų kalyklos Olivoje uždarymą bei įkurti naują pinigų kalyklą Vilniuje.

Karūnos išdo valdytojui paskelbus net tris universalus, nukreiptus prieš A. G. Horno Olivos pinigų kalyklą, LDK Žemės išdo administratorius J. Bialozoras, matydamas, kad kontrahentas laiku neįvykdys sutarties, 1664.I.16 d. neišmokės 2 mln. auksinų, nes kalykla vėliau ar anksčiau bus uždaryta, kartu su naujai paskirtu Žemės išdo valdytoju Jeronimu Kryšpinu Kiršenšteinu 1663 m. spalio 29 d. pasirašė su T. L. Boratinium naują kontraktą dėl vario šilingų kaldinimo Lietuvai⁴². Jame buvo numatyta nukaldinti lietuviškų vario šilingų už 5250 tūkst. auksinų sumą. Šį kontraktą 1663 m. lapkričio 30 d. aprobavo Senato Tarybos nariai⁴³, o gruodžio 12 d. ratifikaciniu raštu patvirtino karalius Jonas Kazimieras⁴⁴. Tačiau dėl per didelių nuolaidų, padarytų T. L. Boratinium, taip pat dėl daugelio kitų priežasčių ši sutartis neįsigaliojo, nes ją užprotestavo LDK Žemės išdo Vilniaus komisijos komisarų dalis.

Tiktai po ilgų derybų 1664 m. sausio 25 d. Vilniaus komisijos komisarai priėjo prie vieningos nuomonės ir sudarė naują, gerokai pako-reguotą, T. L. Boratinį apsunkinantį kontraktą. Visų pirma ankstyvesnį anuliuotą kontraktą jie suskaldė į du. Pirmajame tekalbama išimtinai apie infliacinių lietuviškų vario šilingų kaldinimą⁴⁵, o antrajame — apsiribota tiktai sidabro ir aukso monetų kaldinimu⁴⁶. Abu minėtuosius kontraktus pasirašė T. L. Boratinio patikėtinis ir jo kalyklų administratorius Angelas Marija Bandinelis. Be to, tą pačią dieną jis gavo Vilniaus komisijos komisarų leidimą be muitų įsivežti visas žaliavas, įrengimus ir kitokius reikmenis steigiamoms LDK pinigų kalykloms⁴⁷.

⁴¹ S. Medeksza, Księga pamiętnicza, p. 441—442; AGAD, AR, dz. II, ks. 20, p. 619—629; CVIA, SA, 4107, l. 100—106v.

⁴² T. L. Boratyni, Informacya o mennicy szelągowey.

⁴³ Bibl. Czartor., 401, p. 51—52.

⁴⁴ AGAD, AR, dz. II, ks. 20, p. 581—588.

⁴⁵ CVIA, SA, 3259, l. 34—37.

⁴⁶ Ten pat, l. 32—33.

⁴⁷ Ten pat, l. 58—59 — švarraštis, l. 50—51 — juodraštis.

Iš pradžių T. L. Boratinis įkūrė pinigų kalyklą Vilniuje, Žemutinės pilies teritorijoje, kur nuo 1664 m. birželio 4 d. iki 1666 m. gruodžio 30 d. emitavo lietuviškus vario šilingus⁴⁸, jų nukaldindamas už 4 492 719 auksinų ir 5 grašių sumą⁴⁹.

Įsikišus LDK kariuomenei, A. G. Hornas atgavo LDK laisvę. Jis pradėjo reikšti pretenzijas Žemės išdui dėl patirtų nuostolių, prieš laiką uždarius Olivos kalyklą, atlyginimo. Vilniaus komisijos komisarai pretenzijas pripažino teisėtomis ir 1664 m. liepos 17 d. rekomendavo seimo deputatams paremti Horno prašymą bei rasti būdų nuostoliams padengti⁵⁰.

1664 ir 1665 m. iširus seimams, LDK atstovai šį klausimą bandė spręsti atskirose konvokacijose — Lietuvos Brastoje ir Radvilų Bialoje, tačiau jos sužlugo. Sprendimas pagaliau buvo priimtas 1665 m. liepos 3 d. prasidėjusioje Gardino konvokacijoje, kurios svarbiausias uždavinys buvo „rasti būdų užsigulėjusioms kariuomenės algoms išmokėti“. Kadangi Žemės išdo Vilniaus komisija jau prieš tai, 1665 m. birželio 23 d., įvykusioje sesijoje buvo nutarusi užbaigti ne itin vaisingą savo veiklą, ji pasistengė įtikinti opozicijos lyderį P. Sapiegą, kad būtina įsteigti naujų pinigų kalyklą. Nors Vilniaus komisija viską detaliai numatė, tačiau oficialiai nuspręsti paliko Gardino konvokacijai. Tuo buvo siekiama apsidrausti nuo nepageidaujamų pasekmių, kurių tikėtasi po naujos infliacijos. Komisarai gerai suprato, kas jų lauktų, jeigu išimtinai savo rizika, be pavietų ir kariuomenės atstovų aprobacijos, užtrauktų naują, dar didesnę infliacijos bangą.

Gavus Gardino konvokacijos principinį sutikimą⁵¹, kurio net karalius prašė, buvo galima imtis numatyto plano. A. G. Horno patirtus nuostolius nutarta padengti gana originaliai: jam buvo pasiūlyta sudaryti naują kontraktą, kuriuo siekta apmokėti senąsias skolas ir dar gauti papildomą pelną Žemės išdui. Tuo tikslu 1665 m. liepos 6 d. Vilniuje susitiko visos trys suinteresuotos šalys: LDK Žemės išdo atstovai, A. G. Hornas ir T. L. Boratinio įgaliotinis A. M. Bandinelis. Ką jie nutarė? Visų pirma, tarpininkaujant LDK Žemės išdui, kontrahentai susitarė dėl steigiamų pinigų kalyklų lokalizacijos. A. M. Bandinelis, be jau veikiančios Vilniaus pinigų kalyklos, antrai T. L. Boratinio kalyklai vietą pasirinko kiek netikėtą — Lietuvos Brastoje, nors prieš tai darė

⁴⁸ ЦНБ АН УССР, I, 5953, л. 401о6—402, 408о6—409, 477о6—478; Bibl. Czartor., 2736, p. 172—173. Žr. 2—3 priedus.

⁴⁹ ЦНБ АН УССР, I, 5953, л. 401о6—402, 408о6—409, 477о6—478, 382о6—383; Bibl. Czartor., 2736, p. 172—173, 276—277. Žr. 2, 3, 10, 11 priedus.

⁵⁰ CVIA, SA, 3259, l. 38—38v.

⁵¹ АВК, т. IV, Вильна, 1870, p. 14, 22.

žygių įsteigti ją Kaune ir įsigijo ten namą⁵². Jis sutiko, kad jo ir Horno sudarytu dekretu pastarojo pinigų kalyklos būtų įsteigtos Kaune ir Marienburge⁵³. Tą pačią dieną buvo sudaryti du kontraktai tarp LDK Žemės išdo valdytojo J. Kryšpino Kiršenšteino, iš vienos pusės, ir A. G. Horno bei T. L. Boratinio patikėtinio A. M. Bandinelio iš kitos. A. G. Hornas apsiėmė nukaldinti savo kalyklose lietuviškų vario šilingų už 7180 tūkst. auksinų sumą⁵⁴, o T. L. Boratinis antruoju kontraktu įsipareigojo atitinkamai už 1 227 853 auksinus⁵⁵.

Kaip rodo skelbiamos ataskaitos, abu kontrahentai nespėjo įvykdyti prisiimtų įsipareigojimų. Tai atlikti sutrukdė protestavusi visuomenė, kurios valią vykdydamas, karalius Jonas Kazimieras 1666 m. pabaigoje uždraudė toliau emituoti vario šilingus.

Darbas buvo geriausiai suorganizuotas Lietuvos Brastos kalykloje, dirbusioje didžiausiais tempais. Šiuo metu, nesigilindami į tris minėtosios kalyklos veiklos versijas, vadovaudamiesi Žemės išdo suvestine ataskaita, galime teigti, kad čia buvo nukaldinta vario šilingų už 2 674 268 auksinų ir 10 grašių sumą⁵⁶.

A. G. Hornas gerokai atsiliko nuo savo kolegų tempų. Sau pavaldžiose kalyklose jis nukaldino šilingų: Kaune — už 448 648 auksinų 6 grašių ir 1 denaro sumą, Marienburge — už 677 700 auksinų 14 grašių ir 11 denarų sumą⁵⁷.

Nesileisdami į preciziškus apskaičiavimus, reikalaujančius specialaus tyrinėjimo, iš neapdorotų ataskaitų galime apytikriai spręsti, kad pagal sudarytus kontraktus turėjo būti nukaldinta, įskaitant ir Ujazdovo kalyklą, lietuviškų vario šilingų už 22 556 366 auksinų ir 3 grašių sumą. Tačiau faktiškai tebuvo nukaldinta vos nepilna pusė — už 9 952 022 auksinų ir 21 grašio bei 11 denarų sumą, arba 895 682 045 šilingai.

Ypač vertingų duomenų gauname iš vadinamojo viršnormio (zbysz ar przybysz⁵⁸), arba likučio, ataskaitų. Tai ne kas kita, kaip procenti-

⁵² E. Laucevičius, Kauno pinigų kalykla, Iš lietuvių kultūros istorijos, t. III, V., 1961, p. 237.

⁵³ Bibl. Czartor., 2736, p. 256: „na co decret Jch Msciow Panow Contrahentow pro ducit, ze Panu Hornowi pozwolona Minnica otworzyc w WXLitt. gdzie Contrahent videbit na co Pan Bandonelli Incepto Wilna y Brzescia warowawszy sobie wedlug Contractu wybiiania, Pozwolil wybiac Panu Hornowi w Kownie y Malborku, abo gdzie wpatrzą mieysce potroyne“.

⁵⁴ Ten pat, p. 256, 276—277; ЦНБ АН УССР, I, 5953, л. 382 о6—383.

⁵⁵ Bibl. Czartor., 2736, p. 166—167, 172—173, 276—577; ЦНБ АН УССР, I, 5953, л. 382о6—383, 477о6—478.

⁵⁶ Bibl. Czartor., 2736, p. 172—173, 276—277; ЦНБ АН УССР, I, 5953, л. 382о6—383, 398, 404о6—405, 406о6—407, 477о6—478.

⁵⁷ Bibl. Czartor., 2736, p. 169, 276—277; ЦНБ АН УССР, I, 5953, л. 382о6—383, 395, 397.

⁵⁸ M. S. Linde, Słownik języka polskiego, t. VI, Lwów, 1860, p. 978—979.

nė emituojamų monetų nukrypimo nuo normos lengvėjimo, o tuo pačiu jų kiekio daugėjimo kryptimi išraiška. Šitai apsprendė monetų kalimas, vadovaujantis *al marco* dėsniu, kai iš tam tikro svorio žaliavos turi būti nukaldinamas atitinkamas skaičius monetų, mažiau dėmesio skiriant pavienio egzemplioriaus justiravimui. Antra vertus, tai leido užmaskuoti pasipelnymą, nes galų gale sunkių skrituliukų buvo mažuma, o juos dėsningai nustelbė lengvesnieji, leidę gauti papildomą pelną.

Mūsų apskaičiavimu, Olivos kalykloje daugiau, negu leido vario žaliava, buvo nukaldinta (priklausomai nuo pasirinktos skaičiavimo metodikos) pirmuoju atveju — 3,6% palengvinto svorio vario šilingų, antruoju — 2,02% ir trečiuoju — 1,25%. Šis momentas kitose kalyklose užfiksuotas šitaip: Vilniaus — 2,8%, Lietuvos Brastos — 2,6%, Kauno — 5,4%, Marienburgo — 4,2%. Kaip matome, A. G. Hornas buvo dvigubai nesąžiningesnis už T. L. Boratinį. Be to, iš šių duomenų išaiškėja, jog lobiuose randamų monetų metrologiniai duomenys yra absoliučiai nepatikimi ir nepriimtini lietuviškiems šilingams analizuoti.

Čia skelbiami 11 nežinomų dokumentų žymia dalimi užpildo 1663—1667 m. lietuviškų vario šilingų istoriografijos spragą. Iš jų išaiškėja ne tik paskirų pinigų kalyklų darbo datos, bet ir emituotų šilingų kiekis, pagaliau sužinome Marienburge egzistavus iki šiol nežinotą LDK pinigų kalyklą.

Autorius dėkoja V. Raudeliūnui, nurodžiusiam Kijeve saugomus dokumentus.

LDK OLIVOS PINIGŲ KALYKLOS ATASKAITA

1663 m. liepos 19. d.—lapkričio 10 d.

Originalas — Nežinomas.*Nuorašas* — Ataskaita skelbiama iš dviejų nuorašų, įteiktų minėtosios kalyklos kontrolieriaus ir raštininko LDK Žemės išdo raštininko Kazimiero Montauto Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijos komisarams 1667 m. kovo 26 d.: a) Bibl. Czartor., 2736, s. 163; b) ЦГБ АН УССР, I 5953, l. 396.*Publikacija* — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.Summariusz Funtow miedzi y pieniędzy, wybitych w Mennicy W^oX^aL^o
in anno 1663 w Oliwie

Wybito przez tydzien ut infra		Kolenskich funtow Nr.	Facit Pieniądze ZIP ^a
1 A die 19 July ad diem	26 eiusdem	1 162	4 646
2 A die 26 July ad	2 Augusti	1 659	6 636 ^{-b}
3 A die 2 Augusti ad	9 eiusdem	2 286	9 144
4 A die 9 Augusti ad	16 eiusdem	2 196	8 784
5 A die 16 Augusti ad	23 eiusdem	3 042	11 883 26 ^{-c}
6 A die 23 Augusti ad	30 eiusdem	4 062	15 435 18
7 A die 30 Augusti ad	6 Septembris	5 509	20 934 6
8 A die 6 Septembris ad	13 eiusdem	5 276	20 048 24
9 A die 13 Septembris ad	20 eiusdem	7 213	27 409 12
10 A die 20 Septembris ad	27 eiusdem	6 776	25 748 24
11 A die 27 Septembris ad	4 Octobris	5 876	21 545 10
12 A die 4 Octobris ad	11 eiusdem	7 784	29 838 20
13 A die 11 Octobris ad	18 eiusdem	10 484	42 069 10
14 A die 18 Octobris ad	25 eiusdem	12 497	48 362 14
15 A die 25 Octobris ad	1 Nouembris	14 656	57 833 3
16 A die I Nouembris ad	8 eiusdem	16 818	68 584 25
Diebus 8.9.10. Nouembris przez trzy dni wybito funtow		10 304	41 484 24

Summa wybitych miedzi funtow Kolenskich, ktoremi przez wszytek czas w Oliwie ro-
biono^{-d} czyni Nr. 117 600

Z tych
według proby codzienney raz lżeyszemi, drugi raz cięższemi opłatkami wybito pieniędzy
ZIP 460 391;6^e

Transportando Kolenskie funty na Krakowskie, w Krakowski funt rachuiąc lotow
32. A Kolenski funt, według czynioney proby w Mennicy Wilenskiej, kładąc nad Kra-
kowski funt cięższy lotow Nr. $4\frac{7}{8}$. Czyni z pomienionych Kolenskich funtow Nr. 117 600.
Krakowskich funtow Nr. 135 516 : lot 20.

Od P^a Montowta podany A^o 1667 die 26 Marty przy Rachunkach Skarbowych^{-f}

^{-a} tekste b—nėra; ^{-b} tekste a—4636; ^{-c} tekste b—nėra visos grašių grafos;
^{-d} tekste b—nėra; e—turi būti—460 389;6; ^{-f} tekste b—nėra šio sakinio.

LDK VILNIAUS PINIGŲ KALYKLOS ATASKAITA

1664 birželio 4 d.—1666 m. gruodžio 30 d.

Originalas — Nežinomas.*Nuorašas* — Ataskaita skelbiama iš nuorašo, įteikto Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijai, nagrinėjusiai LDK infliacinių vario šilingų kalyklų veiklą: ЦНБ АН УССР, I 5953, l. 401v.—402.*Publikacija* — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.

Summariusz Connotacyey Szeleşney w Męnicy W^oX^aL^o Wilenskiej ktorym iako Summy Mensium, tak y Summa Generalna w ieden Comput ab Anno 1664 die 4 Juny ad Annum 1666 diem 30 Decembra inclusive wybitych w tey ze Męnicy pieniędzy zniesiona deducitur Summa.

Summa Mensium 1664		Summa Mensium 1665		Summa Mensium Anni 1666		
Funtų	Złote	Funtų	Złote	Funtų	Złote	
		January 62 804	209 346 : 20	January 69 159	230 530 —	
		February 37 300	124 333 : 10	February 36 139	120 463 : 10	
		Marty 3 550	11 833 : 10	Marty 104 133	347 110 —	
		Aprilis 1 804	6 013 : 10	Aprilis vacat		
		May 18 980	63 266 : 20	May 75 753	252 510 —	
Juny	57 598 $\frac{1}{4}$	191 994 : 5	Juny 111 332	371 106 : 20	Juny 27 717	92 390 —
July	88 803 $\frac{1}{4}$	296 011 : 20	July 91 145	303 816 : 20	July 49 320	164 400 —
Augusti	37 024 $\frac{1}{2}$	123 415	Augusti 53 485	178 283 : 10	Augusti 25 580	85 266 : 20
Septembris	9 322	31 073 : 10	Septembris	341 103 : 10	Septembris	66 066 : 20
			102 331		18 620	
Octoberis	10 954 $\frac{1}{2}$	36 515	Octoberis 47 383	157 943 : 10	October vacat	
Nouembris	21 672 $\frac{1}{4}$	72 240 : 25	Nouembris	220 476 : 20	Nouembris	65 550 —
			66 143		19 665	
Decembris	25 472.	84 906 : 20	Decembris	76 876 : 20	Decembris	171 876 : 20
			23 063		51 563	
Summa istiq. Anni Funtow		Summa istiq. Anni Funtow		Summa istiq. Anni Funtow		
	250 846 $\frac{3}{4}$	836 156 : 20	619 320	2 064 400	477 649	1 592 163 : : 10

Summa Summarum tey wszystkiey roboty ab Anno 1664 die 4 Juny ad Annum 1666 diem 30 X^mbris inclusive Facit

Funtow Nr. 1 347 815 $\frac{3}{4}$ ZIP 4 492 720^a

Zemiau šviesiu rašalu ir kita ranka prirašyta:

Prengernicy co bią pieniędze.

Rachunek oddano w Skarbu ad ultime

Marcin An^o 1667 pisarz liczby

S funta po zł 3.10 czyni 4 492 724 : 18 : 6

^a tiksliai turi būti -- 4 492 719 : 5

LDK VILNIAUS PINIGŲ KALYKLOS ATASKAITA

1664 m. birželio 4 d.—1666 m. gruodžio 30 d.

Originalas — Nežinomas.

Nuorašas — Ataskaita skelbiama iš šios kalyklos kontrolierių superintendanto Eustachijaus Katavičiaus ir LDK Žemės išdo prisiekusiojo raštininko Dovydo Stanislovo Ambrazevičiaus nuorašo, įteikto 1667 m. kovo mėn. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijai: ЦГБ АН УССР, I 5953, l. 408v.—409.

Publikacija — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.

Summariusz Connotatii Szelężney w Mennicy W^oX^aL^o Wilenskiey, ktorym iako Summy Mensium, tak y sama Generalna w jeden Comput ab Anno 1664 die 4 Juny^{-a} ad Annum 1666 diem 1 Nouembris^{-b} inclusive wybytych w teyze Mennicy pieniędzy zniesiona deducitur Summa

Summa Mensium Anni 1664	Summa Mensium Anni 1665	Summa Mensium Anni 1666	
	January 209 346 : 20	January 230 530	Summa Summa- rum tey wszystkich roboty ab Anno 1664 die 4 Juny ad Annum 1666 diem 1 Nouembris ^{-b} in- clusive facit ZIP 4 255 293 : 10
	February 124 333 : 10	February 120 463 : 10	
	Marty 11 833 : 10	Marty 347 110	
	Aprilis 6 013 : 10	Aprilis vacat	
	Mai 63 266 : 20	Mai 252 510	
Juny 191 994 : 5	Juny 371 106 : 20	Juny 92 390	
July 296 011 : 20	July 303 816 : 20	July 164 400	
Augusti 123 415	Augusti 178 283 : 10	Augusti 85 266 : 20	
Septem. 31 073 : 10	Septem. 341 103 : 10	Septem. 62 066 : 20 ^{-c}	
Octobris 36 515	Octobris 157 943 : 10	Octobris vacat	
Nouembr. 72 240 : 25	Nouembr. 220 476 : 20	Nouembr. 104 670	
Decembr. 84 906 : 20	Decembr. 76 876 : 20	Decembr. 132 756 : 20	
Summarius Anni ZIP 836 156 : 20	Summarius Anni : ZIP 2 064 400 :	Summarius Anni 1 354 736 : 20 1 592 163 : 10 ^{-d}	
Oddano vltima Marci Anno 1667 przy lidzby ^{-e}			

^{-a} kita ranka įterpta: 16 Septembris robili; ^{-b} nors ir sakoma lapkričio mėn., bet, kaip matome, yra ir gruodžio mėn. duomenys; ^{-c} apsirikta, nes iš ankstesnės ataskaitos žinome, kad turi būti — 66 066 : 20; ^{-d} prirašyta kita ranka; ^{-e} prirašyta kita ranka.

LDK KAUNO PINIGŲ KALYKLOS ATASKAITA

1665 m. spalio 17 d.—1667 m. sausio 15 d.

Originalas — Nežinomas.*Nuorašas* — Ataskaita skelbiama iš kalyklos superintendanto Trakų Žemės teisėjo, LDK Žemės išdo raštininko ir Nemunaičio seniūno Mykolo Franciškaus Rosochackio ir tos kalyklos raštininko LDK Žemės išdo kontrolieriaus R. Bžoševičiaus nuorašo, įteikto 1667 m. balandžio 2 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijos komisarams: ІІНБ АН YCCP, I 5953, l. 397v.*Publikacija* — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.Summariusz Roboty w Mennicy WXL Kowienskiey Począwszy ode dnia 17 8bris in A°
1665 az do dnia 15 Januarii w teraznieyszym 1667 Roku

WYBITO	Funtų	Złote	Grosze	Szela- gi	Z b y s z u		
					Złote	Grosze	Szela- gi
Anno 1665							
die 17 Per 8brem	5 825	19 416	20	—	1 023	6	2
Per 9brem	12 567	41 890	—	—	2 054	25	—
Per 10brem	5 185	17 283	10	—	539	5	—
Anno 1666							
Per Januarium	14 618	48 726	2	—	2 264	12	2
Per Februarium	8 756	29 186	20	—	1 527	21	1
Per Martium	23 038	76 793	10	—	4 911	21	2
Per Aprilem	4 624	25 008	16	2	1 169	21	1
Per Maium	10 683	35 426	13	1	909	12	—
Per Junium	5 784	19 280	—	—	986	25	—
Per Julium	5 758	19 199	10	—	604	24	1
Per Augustem	415	1 383	10	—	23	1	2
Per 7brem	4 860	16 230	—	—	1 423	11	—
Per 8brem	7 495	24 983	10	—	2 075	10	—
Per 9brem	6 828	22 709	—	—	822	26	2
Per 10brem	5 634	18 780	—	—	2 149	21	2
Anno 1667							
do die 15 Per Januarium ^a	2 711 $\frac{1}{2}$	9 038	10	—	837	29	2

Summa Summarum przez te Nr. 16 Mscy wybito Funtow, ktore niedowazyly groszow 100 Funtų czyni tego	127 793 $\frac{1}{2}$	425 324 654	— —	— —	23 324	6	1 ^b
--	-----------------------	----------------	--------	--------	--------	---	----------------

Oboiey Summy tak z Funtow po gr. 100 kładac iak y zbyssu in unum znioszsey
czyni ZIP 4 4 8 6 4 8 : 6 : 1.Jch M Pan Sędzia Ziemsky Trocki^c superintendant subslitto, JW Sekret. Trocki
R. Brzozkiewicz Pisarz.^a tekste klaidingai — Junium; ^b neteisingai apskaičiuota viršnormio suma. Turī
būti — 23 324 : — : 17; ^c Trakų žemės teisėju buvo „Mikolay Franciszek Rossochacki
Sędzia Ziem. Trocki, Pisarz Skarbowy WXLitt. Starosta niemonaycki“ — Zr. CVIA, SA,
3279, l. 33.

LDK LIETUVOS BRASTOS PINIGŲ KALYKLOS ATASKAITA

1665 m. gruodžio 4 d.—1666 m. gruodžio 16 d.

Originalas — Nežinomas.*Nuorašas* — Ataskaita skelbiama iš kalyklos superintendanto LDK instigatoriaus Žemaitijos kašteliono Stanislovo Vincento Ordos nuorašo, įteikto 1667 m. balandžio mėn. 1 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijos komisarams: ИИВ АН УССР, I 5953, l. 404v.—405.*Publikacija* — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.
Summariusz Connotatijy Minnice W^oX^aL^o Brzeskiey

Anno 1665	Funtow miedzi	Zlotych	Anno 1666	Funtow miedzi	Zlotych	
Erygowano Minnice, Gotowano Instrumenta, bojąc się zeby bezemnie albo Dependenta mego niebito. Arendebal(?) przez ten czas ad diem 4 10bris			Januarius	95 200	329 268	
			Februarius	110 930	390 697	
			Martius	138 900	493 625	20
			Aprilis	59 060	293 986	
			Maius	36 657	119 304	28 : $\frac{1}{2}$
			Junius	41 500	136 703	19
			Julius	122 000	403 897	— : 2
			Augustus	67 180	157 023	7 : $\frac{1}{2}$
			September	7 670	25 759	10 :
			October	32 650	111 490	26 : 1
			November	9 621	33 349	3
			December	11 107	37 724	9 : $\frac{1}{2}$
Summa Mensium Anni 1665			Summa Funtow	804 465		
Decembris	71 990	247 526 : 10	Braku się nayduie funtow	2 224	$\frac{1}{2}$	
			Wytraciwszy Brak Czyni Funtow	802 240		
Rachuiąc funt po zł. 3 : 10 czyni zł. 2 674 135						
J ^o MP Zmudzki rozdawał Summariusz ^{-a}						

-^a įrašyta kita ranka

LDK LIETUVOS BRASTOS PINIGŲ KALYKLOS ATASKAITA

1665 m. gruodžio 4 d.— 1666 m. gruodžio 16 d.

Originalas — Nežinomas.*Nuorašas* — Ataskaita skelbiama iš minėtosios kalyklos kontrolieriaus ir prisiekusiojo raštininko LDK Žemės išdo raštininko Aleksandro Beinoro nuorašo, įteikto 1667 m. balandžio mėn. 1 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijos komisarams: ЦНБ АН УССР, I 5953, l. 398.*Publikacija* — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.

Compendium wszystkich Summ w Mennicy W^oX^aL^o L^o Brzeskiej wybitych od zawzięcia roboty in A^o 1665 die 4 Xbris az do skonczenia oney in A^o 1666 diem 16 Xbris gdzie iako Summa Mensium tak y summa generalna totius temporis za pisarstwa mego Alexandra Beynara specificatur, vt infra

Anno 1665		Funt po groszy 100 czyni złotych
Per Decembrem wybito funtow	71 990	239 966 20
Anno 1666		
Per Januarium wybito funtow	95 200	317 333 10
Per Februarium	110 930	369 766 20
Per Martium	138 900	463 000 —
Per Aprilem	59 060	196 866 20
Per Maium	36 657	122 190 —
Per Junium	41 500	138 333 10
Per Julium	122 000	406 666 20
Per Augustum	67 180	223 933 10
Per Septembrem	7 670	45 566 20
Per Octobrem	32 650	108 833 10
Per Nouembrem	9 621	32 070 —
Per Decembrem	11 147	37 156 20
Summa wybitych funtow czyni	804 505	Rachuiąc kazdy funt po gr. 100 czyni zł. 2 681 683 10

W tey robocie Mennicy Brzeskiej przez wsytek czas znalazło się Braku funtow 2 224 1/2, które funty wytrąciwszy w pomienioney Summy generalney y funtow Nr. 804 505 zostanie dorachowania funtow 802 280 1/2 racuiąc po gr. 100 Czyni w Mennicy Brzeskiej wybitych pieniędzy

ZLP 2 674 268:10

Oddawano na Skarbu WXL in Aprilis JMP Beynarta Pisarza Mennicznego B^a-^a jrašyta kita ranka.

LDK LIETUVOS BRASTOS PINIGŲ KALYKLOS ATASKAITA

1665 m. gruodžio 4 d.—1666 m. gruodžio 16 d.

Originalas — Nežinomas.*Nuorašas* — Ataskaita skelbiama iš minėtosios kalyklos kontrahento T. L. Boratinio patikėtinio, kalyklos administratoriaus Cyraus Bandinelio nuorašo, įteikto 1667 m. balandžio mėn. 1 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijos komisarams: ЦГБ АН УССР, I 5953, l. 406v.—407.*Publikacija* — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.

Summariusz Connotatiew Szelezney in' Mincy WXL^o Brzeskiey, ktorym iako Summy Mensium tak y sama Generalna w ieden Comput ab Anno 1665 die 4 Decembris ad Annum 1666 diem 16 Decembris inclusive wybytych w tezye Mincy pieniędzy zniesiona deducitur Summa

Summae Mensium Anni 1665	Funtow	Zlotych
Decembris	71 990	239 966 : 20
Summae Mensium Anni 1666		
January	95 200	317 333 : 10
February	110 930	369 766 : 20
Marty	138 900	463 000
Aprilis	59 060	196 866 : 20
May	36 657	122 190
Juny	41 500	138 333 : 10
July	122 000	406 666 : 20
Augusti	67 180	223 933 : 10
Septembris	7 670	25 566 : 20
Octobris	32 650	108 833 : 10
Nouembris	9 621	32 070
Decembris	8 882	29 608 : 10

Summa Summarum vtriusq. Anni : 802 240 1/2 : 274 135^{-a}

JeMP Bandinelli Rachunek Mennicy Brzeskiey^{-b}

^{-a} turi būti — 2 674 135; ^{-b} įrašyta kita ranka.

LDK MARIENBURGO PINIŲ KALYKLOS ATASKAITA

1666 m. kovo 5 d.—1666 m. spalio 8 d.

Originalas — Nežinomas.*Nuorašas* — Ataskaita skelbiama iš šios kalyklos kontrolierių superintendantą LDK Žemės išdo raštininko ir Vilniaus komisijos komisaro Jono Eidziatavičiaus ir prisiekusiojo Žemės išdo raštininko Abramavičiaus nuorašų, įteiktų 1667 m. balandžio 2 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijos komisarams: a) — Bibl. Czartor., 2736, s. 169; b) — ЦГБ АН УССР, I 5953, l. 395.*Publikacija* — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.

Summariusz roboty w Mennicy WXL Malborskiej, począwszy ode dnia 5 Marty az do dnia 8 Octobris Anno^a 1666, iako przez samego Jm Pana Horna y Substitutow iego tak y przez P Ossowskiego^b Pisarza Skarbu JKМ odprawowany^c za attentiey od Rzpłey y od Skarbu WXL przydanych tudziez za inspekturą Jmci P Zawackiego Burgrabi Malborskiego od Jasnje Wielm. JmP Bąkowskiego^d Wdy Pomorskiego, Podskarbiego Ziem Pruskich do tey minnicy przydanego, którą robotę iz Gdanskimi funtami do roboty^e rzemieśników dawano y od nich odbierano. A Gdanski funt szelagow ma w sobie nad Krakowski funt więcej circiter groszy 8. Krakowski zas vigore Contractus powinien tylko wynosic gro: 100. Prze to funty Gdanskie wybite nizey opisane computantur po gro. 108. A co nad to z letkich oplatkow zbywało ossobliwie specifikatur.

In Anno 1666 wybito	Funt Gdanski po gr. 108	Facit złotych			Zbyszu ^f nad gr. 108 czyni zł.		
Per Martium	11 488	41 356	24	1 217	9		
Per Aprilem	17 869	64 328	12	127	16	1 1/2	
Per Maium	30 925	111 330	—	5 918	4	10 1/2	
Per Junium	26 883	96 778	24	5 683	6	10 1/2	
Per Julium	25 271	90 975	18	4 713	4	1 1/2	
Per Augustum	23 928	86 140	24	4 905	9	4 1/2	
Per September	32 594	117 338	12	2 369	6	7	
Per Octobrem	11 631	41 871	18	2 646	6	11 1/2	
Summa Summarum przez ten wszystek czas wybito Funtow	po gr. 108 180 589 czyni zł	650 120	12	zł. 27 580	2	11	

Summa jako samey Summy principalney tak y zbyszow czyni wszystkich w Malborku wybitych pieniędzy zł. 6 77 700:14:11

JMP Eydziatowicz Pisarz Skarbowy Commisarz. Abramowicz Pisarz menniczny.^g

^a — tekste a — santrumpa A^o; ^b — tekste a Osowskiego. Buvo du A. Osovskiai. pirmasis XVII a. pradžioje, antrasis — XVII a. antrojoje puseje. Cia minimas antrasis Andrius Kazimieras Osovskis, jėzuitas, Vilniaus kanauninkas, Lietuvos mažosios kanceliarijos regentas, 1678 m. paskelbtas raštininku; vienu metu prelatas, Vilniaus katedros kantorius ir Vilniaus diecezijos administratorius, miręs 1683 m. Kaip vienoje vietoje sakoma: „dobre zasłużony królwi Janowi Kazimierzowi“. Zr. J. Fijałek, Uchrześcianienie Litwy przez Polskę i zachowanie w niej języka ludu, Polska i Litwa w dziejowym stosunku, Kraków, 1914, s. 251—254; ЦГАДА, ф. 389, ед. xp. 131, l. II; J. Wolff, Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386—1795, Kraków, 1885, s. 272; ^c — tekste a — odprawowany; ^d — tekste b — pavardės nėra; ^e — tekste b — Roboty; ^f — Zbysz — viršnormis, viršijantis normą likutis: M. Samuel Bogumił Linde, Słownik języka polskiego, t. VI, Lwów, 1860, s. 978—979; ^g — tekste a — nėra to viso. Pritašyta kita ranka.

LDK pinigų kalyklų nuomotojo T. L. Boratinio patikėtinio ir jų administratoriaus A. M. Bandinelio ataskaita ir pretenzija, įteikta 1667 m. balandžio 2 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijai.

1667.IV.2

Originalas — Nežinomas.

Nuorašas — Ataskaita skelbiama iš nuorašo, rašyto 1667 m. balandžio 2 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijai, nagrinėjusiai LDK vario šilingų pinigų kalyklų veiklą: Bibl. Czartor., 2736, s. 166—167.

Publikacija — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.

Comput co się ma byc Szelałow w Mienicy W^oX^aL^o podług Contractow Jch msc PP Commissarzow vczynionych w Wilnie sub data die 21 January 1664 Anno.

A naprzod
Z PIERWSZEGO CONTRAKTU

	Na Rzęptą	Panu Contrahentowi
Ma się wybic na Woisko według Contractu fl.	3 000 000	2 250 000
Na Woisko Cudzoziemskie według Traktatu od Czerwonego Dworu	20 000	15 000
Roznym Jchmsc według specificacyey	435 008	326 256
Na odprowadzenia do Wilna f. 220 000 według rachunkow liquidowanych Jemu P Podskarbiego	5 191 —15	3 892 //27
Na Interesa PP Kupcow względem Pultora Miliona Fantow	150 000	112 500
In Summa z Pierwszego Contraktu Facit	3 610 199 //15	2 707 648 //27

Potym

Z DRUGIEGO CONTRAKTU

Similiter przez Jchmm PP Commissarzow Vczynionego die 6. July 1665 Anno ma się wybic

	Na Rzęptą	P. Contrahentowi
Do Skarbu weszło y roznym Jchmsc zaplaciło się podług tegoz Contractu	268 926 //15	268 926//15
Na Bonificatią p. Contrahentowi względem podwyższoney monety	390 000	300 000
Summa z Contraktu wtorego Facit	658 926 /15	568 926 //15

Z TRZECIEGO CONTRAKTU

Względem Bonificatiew od podwyższonej monety	fl. 498 500	fl. 498 500
In Summa z Pierwszego Contraktu wybito na Rzętę	fl. 3 610 199 :15	2 707 648 //27
Z Drugiego Contraktu Facit	f. 658 926—15	568 926—15
Z Trzeciego Contraktu	f. 498 500	498 500

Summa tedy Summarium na Rzętę ze wszystkich trzech Contraktów Vczyni fl. 4 767 626 a na Pana Contrahęta f. 3 775 075//12.

Ktore obiedwie in simul inclusive Summae co się miały wybic tak na Rzętę iako y na Vnkoszty Jemci Pana Contrahęta Vczynią.

ZLP 8 542 701 //12

A na ostatek

Za Bonificatią Vczynioną facit fl. 888 500. A wedle rachunku JeMci P. Contrahęta przychodziłoby f. 1 166 651//19. Tedy ieszcze przychodzi dobiec JeMci P. Contrahęntowi f. 278 115. A taka druga Summa na Vnkoszty Jemu Pana Contrahęta cedere powinna inclusive fl. 278 115, ktore in simul uenctae.

Efficient fl. 556 230

Ktore przyłączywszy do wyzey mianowanych Summ fl. 8 542 701 a z tym Vczyni co się ma wybiac fl. 9 098 931 — 12.

Wibiło się tedy tak Wilnie iako y w Brzesciu wedlug Computu in Summae fl. 7 166 855.

Restat tedy do wybiiania ieszcze in Summa fl. 1 932 076 — 12.

Żemiau „Kvotos“ komisijos komisaro raštíninko ranka prirašyta: Od Pa Anioła Bandonolle^o podanny przy rachunkach Skarbowych A^o 1664 d 2 Aprilis w Warszawie.

LDK Žemės išdo valdytojo Jeronimo Kryšpino Kiršenšteino ataskaita, įteikta 1667 m. balandžio 2 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijai. Čia duodama LDK Žemės išdo versija, nesutampanti su T. L. Boratinio pinigų kalyklų ataskaita ir kontrahento pretenzijomis.

1667.IV.2

Originalas — Nežinomas.

Nuorašas — Ataskaita skelbiama iš dviejų nuorašų, įteiktų 1667 m. balandžio 2 d. Varšuvos seimo „Kvotos“ komisijai: a) — Bibl. Czartor., 2736, s. 172—173; b) — LIHB AH YCCP, I 5953, l. 477, v.— 478.

Publikacija — Neskelbta ir nepanaudota literatūroje.

Comput wszystkich sum, które Jmsc Pan Boratyni Starosta Osiecki w Mennicy W^oX^aL^o szelężney tak na Rzptą iako na Kapital y Vnkoszty Menniczne, tudziesz y racione bonificatyei za szkody podięte miał wybic za Trzema Contractami Jch Msciow Panow Commissarzow Rzptey y Skarbu W^oX^aL^o.

Z PIERWSZEGO CONTRACTU W WILNIE SUB data die 21 January A ^o 1664 zawartego	Na Rzptą maie	Na Kapital y Vnkoszty Pro- wiziey Kupcom za Fanty y racione bonificaty za szkody
Na Woisko	3 000 000	2 250 000
Na Woisko Cudzoziemskie podług Tractatu pod Czerwonym Dworem	20 000 435 008	15 000 326 256
Roznym Jch Msciom według osobliwego Reiestru Na odprowadzenie do Wilna fl. 220 000 Ratą pierwszą declarowanych		5 191 :15
Na wybicie tey Summy		3 892 :27
Na Interesta Panow Kupcow względem Pułtora Milliona Fantow		150 000
A na Wybicie tey Summy	3 455 008	112 500
In Summa z Pierwszego Contractu facit		2 862 840 :12
Z DRUGIEGO CONTRACTU W WILNIE die 6 July in A ^o 1665 zawartego		
Do Skarbu weszło y roznym Jch Msciom in Par- tem Reipl. wyplacono	268 926 :15	268 926 :15
Na Bonificalią Panu Contrachentowi względem podwyszoney monety wybic pozwolono		390 000
A na Kapital do wybicia tey Summy		300 000
Summa z Drugiego Contractu czyni	268 926 :15	958 926 :15
Z TRZECIEGO CONTRACTU W WARSZAWIE die 1 Juny A ^o 1666 zawartego		
Względem Bonificatyei od podwyszoney monety		498 500
A na Kapital do wybicia tey Summy		498 500
Summa z Trzeciego Contractu czyni		997 000

Suma ze wszystkich Trech Contractow in Partem Skarbu Rzptey iako na Bonificatią, dwoiema razy pozwolono y inne (ut supra) wydatki na Stronę Jmsci Pana Contrahenta in simul miano wybic f. 8 542 701 : 12. To iest:

Na Rzptą z czego się Skarb ma wyliczac cessit	fl. 3 723 934 : 15
Na Stronę Jmsci Pana Contrahenta miało się wybic	4 818 766 : 27
Na to z Mennicy Wilenskiej wybito	fl. 4 492 720
Zbysza z lekszych ^{-a} opłatkow nad Sto groszy z funta przy- bywało	125 864 : 7 $\frac{1}{22}$
Summa z Wilenskiej Mennicy czyni	fl. 4 618 584 : 7 $\frac{1}{2}$
W Brzeskiej Mennicy wybito	fl. 2 674 135
Przybyszu z lekszych opłatkow nad 100 gr. z Funta nale- zionych	72 430 : 8 : 3
Summa z Brzeskiej Mennicy	fl. 2 746 565 : 8 : 3
Summa Summarum ^{-b} w Wilenskiej y Brzeskiej Mennicach wybito iuz summy nayduie się złotych	7 365 149 : 15 : 12
Niedobyl tedy J ^o Msc Pan Contrahent według Contractow y bonificaty sobie pozwolonych ^{-c}	fl. 1 177 551 : 26 : 6
Względem bonificatyej według calculatyej od Jm Pana Starosty Osieckiego poda- ney y podpisaney iako wiele w ktorym miesiącu przez wszytek czas operatyej men- niczney naddawac pro cento musiał Przychodziło by recompensare Jm Panu Contrahen- tewi	fl. 1 166 651 : 10
Na to mają Contractami ^{-d} (ut supra) pozwoloney bonificatyej fl. 888 500 osobli- wie na Kapitał do wybicia tey Summy f. 798 500. To wytrąciwszy zostae ieszcze pra- eteny szkod Jm Pana Contrahenta fl. 278 115, a na wybicie tey Summy na Vnkoszty przychodziło by drugie tyle	fl. 278 115.
Oboie tedy złączywszy Summy ^{-e} Czyni	fl. 556 230
Którą Summę przyłączywszy ^{-f} do niedobitey wyzey Summy przychodzi ieszcze in Partem JM Pana Contrahenta złotych	fl. 1 733 781.
Tak tedy wszystką wybitą iako in Debito zostaiącą Summę zniozszy czyni	fl. 9 098 931 : 12

Odebralem z rąk JMP Podskarbiego 2 Aprilis, na rachunkach zasiadających^{-g}.

-^a Tekste b — Lzeyszch; -^b tekste a — In Summa; -^c tekste a — postompionych;
-^d tekste b — Contrahentemu; -^e tekste a — nera; -^f tekste b — Co do wyzey niedobitey
Summy przyłączywszy przychodzi...; -^g tekste a — nera.